

LIETUVOS IR TURKIJOS ISTORINIAI RYŠIAI: MUSTAFOS KEMALIO ATATIURKO IR LIETUVOS PREZIDENTO ANTANO SMETONOS LAIŠKAI

DOC. DR. GALINA MIŠKINIENĖ

Lietuvių kalbos institutas, Kalbų ir kultūrų sąveikos skyrius, vyresnioji mokslo darbuotoja

*Senior research fellow at the Institute of the Lithuanian Language,
Department of Linguistic and Cultural Contacts*

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

El. paštas galina.miskiniene@flf.vu.lt

Santrauka

Osmanų imperiją ir Lietuvos Didžiąją Kunigaikštiją siejo ilgaamžiai diplomatiniai santykiai (XV–XVI a.). 1919 m. Lietuvai, o 1923 m. Turkijai paskelbus savo nepriklausomybę, šie draugiški santykiai buvo tęsiami. Turkijos ir Lietuvos diplomatiniai santykiai buvo užmegzti 1930 metais Maskvoje pasirašius Draugystės paktą. Turkija nepripažino 1940 metais SSRS paskelbtos Baltijos valstybių okupacijos.

2006 m. birželio 21 d. Lietuvos Prezidento Valdo Adamkaus oficialaus vizito Turkijoje metu Turkijos Prezidentas Ahmetas Necdetas Sezeras įteikė kopijas laiškų, kuriuos tarpukario Prezidentas Antanas Smetona rašė Turkijos Respublikos tėvu vadinamam pirmajam Prezidentui Mustafa Kemaliui Atatiurkui (Mustafa Kemal Atatürk). A. N. Sezeras pareigūnų ir žurnalistų akivaizdoje įteikė istorinę vertę turinčios korespondencijos kopijas – 1930 metų Turkijos ir Lietuvos drau-

giškų santykių ratifikavimo dokumentą ir 1932 metų Turkijos ambasadoriaus Maskvoje akreditavimą. Tai – simboliška dovana, liudijanti beveik amžių trunkančius draugiškus dvišalius santykius.

Šiame straipsnyje aptariami dviejų šalių draugiški santykiai, taip pat pateikti abiejų šalių prezidentų laišakai.

Reikšminiai žodžiai: Lietuva; Turkija; diplomatiniai santykiai; Mustafa Kemal Atatiurkas; Antanas Smetona; Jurgis Baltrušaitis.

Įvadas

Kaip ir daugelis XIX a. istorikų, Leopoldas fon Rankė manė, kad istorija prasideda kartu su valstybe, o jos pagrindinis turinys – valstybių tarpusavio santykiai¹. Remiantis šiuo teiginiu straipsnyje apsi-
stojama ties Lietuvos ir Turkijos diplomatiniais santykiais, paliečiant nedidelį aspektą – dviejų prezidentų susirašinėjimą ir Jurgio Baltrušaičio akreditavimą Turkijoje.

XV–XVI a.² tarp Osmanų imperijos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos užsimezgsių santykių tęsinį matome XX a. pradžioje, kai abi valstybės paskelbė savo nepriklausomybę. Šių santykių diplomatinio pagrindu tapo 1930 m. Maskvoje pasirašytas Draugystės paktas. Per visą šį laikotarpį, nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona ir Turkijos Respublikos Prezidentas Mustafa Kemal Atatiurkas asmeniškai niekada nebuvo susitikę, jie reguliariai apsikeisdavo laiškais-telegramomis.

¹ Norkus, Z. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorija ir šiuolaikinės tarptautinių santykių teorijos. *Politologija*. 2009, Nr. 4, p. 4. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/56/3-56.pdf>> [žiūrėta 2012 m. sausio 30 d.].

² Šis laikotarpis Lietuvos istoriografijoje nėra gerai išnagrinėtas. Osmanų imperijos ir Abiejų Tautų Respublikos tarpusavio santykiai yra pristatomi kur kas išsamiau, tačiau „pernelyg atsietai nuo LDK politinės istorijos“. Apie šią problemą daugiau žr. Čelkis, T. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sienos „prie Juodosios jūros“ XV–XVI a. *Istorija*. 2011, t. 83, p. 3–13.

Analizuojant temą remtasi pagrindiniu šaltiniu – Užsienio reikalų ministerijos archyvu, taip pat naudotasi laišku kopijomis iš Bilal Šimširo (Bilal Şimşir) knygos ir laikraščių straipsniais³. Atsižvelgiant į tai, kad didžiąją dalį korespondencijos sudaro sveikinimo pranešimai Turkijai ar Lietuvai minint Respublikos paskelbimo metines, straipsnio prieduose pateikiamos tik kelios ryškiausios telegramos. Rašant darbą naudoti aprašomasis ir analizės metodai.

Lietuvos ir Turkijos diplomatinių santykių raida XX a.

Turkijos Respublikos pirmtakas – Osmanų imperija, palaikė labai gerus santykius su Abiejų Tautų Respublika. Osmanai niekada nepripažino 1795 metų Lenkijos–Lietuvos valstybės padalijimo padarinių ir jų neįteisino. Osmanų imperija taip pat nepritarė 1831 ir 1863 metų sukilimų numalšinimui.

1923 m. rugpjūčio 13 d. pirmuoju Turkijos Prezidentu išrinktas M. K. Atatiurkas laikomas Turkijos Respublikos įkūrėju, modernizavusiu šalį. Jis panaikino sultonatą, atskyrė Bažnyčią nuo valstybės, moterims suteikė balsavimo teisę, uždraudė daugpatystę, arabiškus rašmenis pakeitė lotyniškais, įvedė europietišką kalendorių. M. K. Atatiurko iniciatyva buvo priimta Konstitucija ir Civilinis kodeksas.

Ketvirtajame dešimtmetyje Turkija ir Lietuva palaikė draugiškus dvišalius santykius. Kaune Turkijos Respublika turėjo savo diplomatinę atstovybę. Čiurlionio dailės muziejaus fonduose yra fotografija, kurioje naujai paskirtas Turkijos pasiuntinys Lietuvai Nuri Batu įteikia skiriamuosius raštus Lietuvos Respublikos Prezidentui Antanui Smetonai⁴. A. Smetona (1919–1920, 1926–1944 m.) ir M. K. Atatiurkas

³ *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*. Lietuvos užsienio reikalų ministerijos fondas Nr. 383; Şimşir, B.N. *Atatürk ve yabancı devlet başkanları*. Cilt III. Ankara: Türk tarih kurumu, 2001, p. 253–265; *Cumhuriyet*. 21 Mayıs 1932, No 2886.

⁴ Skiriamųjų laišku įteikimas įvyko Kaune 1935 m. lapkričio 6 d. (*Čiurlionio dailės muziejaus fondas G-138594*).

(1923–1938 m.), kaip minėta, niekada nebuvo susitikę asmeniškai, tačiau savo veiksmais ir priimtais sprendimais skatino diplomatiinių santykių gyvybingumą. Tai liudija prezidentų keitimasis laiškais-telegramomis ir Jurgio Baltrušaičio paskyrimas diplomatu į Ankarą. „1931 m. jis (Jurgis Baltrušaitis – *G. M. pastaba*) buvo paskirtas į diplomatinę atstovybę Turkijoje, o 1933 m. – į Persiją, derindamas šias pareigas su pasiuntinio pareigybe Maskvoje. Savo tarnybos įsipareigojimams atlikti jis tris kartus vyko į Ankarą ir Teheraną. 1939 m. balandžio mėnesį Lietuvos vyriausybės buvo atšauktas ir perkeltas į Paryžių, išlaikant ministro pareigas“⁵. J. Baltrušaitis buvo įsitikinęs, kad Lietuvai reikia draugiškų ryšių, prekybos ir kitokio bendradarbiavimo ne tik su kaimynais ar seniosiomis Europos šalimis, bet ir su tolimesnėmis valstybėmis, ypač su Rytų šalimis. Todėl dar 1927 metais jis Lietuvos atstovybėje Maskvoje priėmė žymų Turkijos politiką ir deputatą Muchtarą Bėjų ir, bandydamas sudominti pašnekovą mažyte Lietuva, kalbino parengti draugystės sutartį. Sulaukęs Turkijos atstovo pritarimo, J. Baltrušaitis parengė sutarties su Turkija projekto tekstą. Tačiau dėl biurokratiinių kliūčių iš Kauno pusės (Užsienio reikalų ministerijoje pamestas sutarties tekstas), sutartis buvo ratifikuota tik 1931 metais⁶.

A. Smetona 1932 m. gegužės 6 d. parašė laišką Turkijos Respublikos Prezidentui M. K. Atatiurkui dėl Lietuvos Respublikos ambasadoriaus Turkijos Respublikai paskyrimo. Turkų laikraštyje „Cumhuriyet“⁷ randame Jurgio Baltrušaičio kalbą, kurią jis pasakė įteikdamas skiriamuosius raštus:

„Kaip ištikimas tautos ir vyriausybės atstovas pirmiausia tikiuosi, kad dėl man asmeniškai pavestų darbų tarp Turkijos ir Lietuvos už-

⁵ Балтрушайтис, Ю. *Лилия и серп*. Третья книга стихов. Париж: YMCA, PRESS, 1948, c. 10.

⁶ Tapinas, L. *Imk, klajokli, žibintą vilties: poeto ir diplomato Jurgio Baltrušaičio gyvenimo kronika*. Vilnius: Alma littera, 2000, p. 373.

⁷ *Cumhuriyet*. 21 Mayıs 1932, No 2886.

simezgusi graži draugystė ir geri šalių santykiai taps dar tvirtesni ir stipresni. Atlikdamas šią garbingą pareigą dėsiu visas pastangas, kad užtikrinčiau stiprų pagrindą, ypač palaikant dviejų tautų politinius santykius, atsižvelgiant į tikrųjų kasdienių įvykių pristatymo pagrįstumą. Tam, kad mano darbus lydėtų sėkmė, prašau Jūsų Ekscelencijos pritarimo ir visiško Jūsų vyriausybės pasitikėjimo, išreiškiant gerą valią ir suteikiant veiksmingą pagalbą. Esu laimingas, kad nuo šiol iš arti galėsiu matyti ir įvertinti pergalingos turkų tautos ryžtingas ir herojiškas pastangas iš prigimties taikioje srityje įgyvendinti naują Turkijos tikslą, kurį draugiškai stebėjau iš tolo, kai jo buvo siekiama paskutiniame didvyriškame mūšyje dėl nepriklausomo turkų tautos nacionalinio egzistavimo. Pasinaudodamas šia neeiline proga linkiu Jūsų Ekscelencijai laimės ir turkų tautai gerovės.“

Į tai M. K. Atatiurkas atsakė:

„Su malonumu priimu įgaliojimo laišką iš Jo Ekscelencijos Lietuvos Prezidento, kuriame pranešama apie nepaprastojo įgaliojotojo pasiuntinio paskyrimą. Dėkoju Jo Ekscelencijai Prezidentui, kad toms pareigoms atlikti buvote išrinktas Jūs. Esu laimingas girdėdamas, kad Lietuvos tauta ir valdžia taip pat siekia galimų laisvų ir draugiškų santykių augimo tarp Turkijos ir Lietuvos. Šis noras gaus nuoširdų atsaką draugiškus jausmus Lietuvai puoselėjančioje turkų tautoje.

Esu sujaudintas Jūsų reiškiamo įvertinimo ir draugiško susidomėjimo mūsų kova, į kurią stojome tam, kad apgintume savo nepriklausomybę, bei darbais, vykdomais siekiant įgyvendinti mūsų nacionalinį tikslą, kurį užsibrėžėme norėdami užtikrinti gerovę ir sparčią pažangą taikioje turkų tautoje. Mes, savo ruožtu, susižavėję stebime džiuginančius lietuvių tautos nepriklausomo nacionalinio gyvenimo sukūrimo, organizavimo bei tobulėjimo kelyje įdėtų pastangų rezultatus.“

Kaip rašo viena iš pagrindinių J. Baltrušaičio veiklos tyrėjų Viktorija Daujotytė, „J. Baltrušaitis primena ledkalnį – kol kas matome tik

virš vandens iškilusią dalį <...>, nes kaip kūryba, taip ir jo biografija yra atskleisti vis dar nepilnai⁸. Apie J. Baltrušaitį diplomatinėje tarnyboje parašyta nemažai⁹, tačiau jo, kaip Lietuvos atstovo Turkijoje, veikla apibūdinama keliais sakiniais¹⁰. Kaip teigia L. Tapinas, būdamas Turkijoje J. Baltrušaitis „su kuo tik susitikdavo – su šalies prezidentu Kemal-paša ar Turkijos vyriausybės nariais, visada stengdavosi išsiaiškinti, kaip Turkijos valdžia žiūri į Lietuvą ir jos nesibaigiantį konfliktą su Lenkija? Todėl Kaunui turėjo būti gera naujiena iš Ankaros ir Istanbulo sugrįžusio J. Baltrušaičio pranešimas, kad Turkijos, šios vis labiau stiprėjančios ir vis didesnę svorį Europos politiniame gyvenime įgaunančios valstybės, aukščiausieji pareigūnai supranta Lietuvos rūpesčius ir yra pasirengę, reikalui esant, jai padėti.“¹¹

Šiame straipsnyje pirmą kartą skelbiama J. Baltrušaičio kalba, pasakyta įteikiant skiriamuosius laiškus Turkijos Prezidentui M. K. Atatiurkui, ir A. Smetonos laiškas dėl J. Baltrušaičio paskyrimo pasiuntiniu Turkijoje. Straipsnio autorė tikisi, kad tai bus dar viena grandis gana plačiuose diplomatinuose ir kultūriniuose J. Baltrušaičio ryšiuose.

B. Šimširo knygoje „Atatürk ve yabancı devlet başkanları“ surinkta 20 telegramų-laiškų, kuriais apsikeitė A. Smetona ir M. K. Atatiurkas¹². Dokumentai datuojami 1933–1938 metais. Įžangoje knygos autorius pažymi: „Šiais metais (1933 m. – *G. M. pastaba*) Smetona sveikino Atatiurką dešimtųjų Turkijos Respublikos paskelbimo me-

⁸ Daujotytė, V. *Su Jurgiu Baltrušaičiu*. Vilnius: Regnum, 1994, p. 126.

⁹ Laurinavičius, Č. Jurgis Baltrušaitis – vilties diplomatas. *Jurgis Baltrušaitis: poetas, vertėjas, diplomatas*. Vilnius, 1999, p. 139–145; Tapinas, L. *Imk, klajokli, žibintą vilties: poeto ir diplomato Jurgio Baltrušaičio gyvenimo kronika*. Vilnius: Alma littera, 2000.

¹⁰ Daujotytė, V. *Jurgis Baltrušaitis*. Vilnius, 1974, p. 84.

¹¹ Tapinas, L. *Imk, klajokli, žibintą vilties: poeto ir diplomato Jurgio Baltrušaičio gyvenimo kronika*. Vilnius: Alma littera, 2000, p. 390.

¹² Šimšir, B.N. *Atatürk ve yabancı devlet başkanları*. Cilt III. Ankara: Türk tarih kurumu, 2001, p. 253–265.

tinių proga. Po šios telegramos kiekvienais metais dviejų valstybių vadovai apsikeisdavo sveikinimo ir padėkos telegramomis Lietuvos ir Turkijos valstybinių švenčių išvakarėse. 1935 m. ketvirtą kartą šalies prezidentu išrinktas Atatiurkas apie tai informavo Smetoną. Mirus Atatiurkui, Smetona pavedė pasiuntiniui Bizauskui dalyvauti laidotuvių ceremonijoje.¹³

Dauguma B. Šimširo knygos trečiajame tome pateiktų dokumentų, tarp jų ir A. Smetonos ir M. K. Atatiurko korespondencija, yra saugomi Turkijos Užsienio reikalų ministerijos archyve arba buvo paskelbti spausdintiniuose šaltiniuose, tokiuose kaip „Ayn Tarihi“ (Ankara) ir „Hakimiyeti Milliye“ (Ankara). Dalis korespondencijos pateikiama prancūzų kalba (Nr. 313, 324, 325)¹⁴, likusioji – arba prancūzų kalba su vertimu į turkų kalbą (Nr. 314–317), arba turkų kalba (Nr. 307–312, 318–323, 326–327). A. Smetonos laiško (Nr. 313) kopijoje, pateiktoje B. Šimširo knygoje¹⁵, nurodyta data – 1935 m. rugpjūčio 19 d. – skiriasi nuo datos, įrašytos laiško tekste¹⁶. Matyt, įsivėlė spaudos klaida. Straipsnyje pateikiamas šios korespondencijos vertimas į lietuvių kalbą (vertimas iš turkų kalbos – G. M.), nurodyti šaltiniai ir B. Šimširo pastabos.

Dar du dokumentai Lietuvai buvo perduoti 2006 m. birželio 21 d. – oficialaus Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus vizito Turkijoje metu. Turkijos Prezidentas Ahmetas Necdetas Sezeras įteikė kopijas laiškų, kuriuos prieškario Prezidentas A. Smetona rašė Turkijos Respublikos tėvu vadinamam M. K. Atatiurkui. A. N. Sezeras valstybės pareigūnų ir žurnalistų akivaizdoje įteikė istorinę vertę turinčios korespondencijos kopijas – 1930 metų Turkijos ir Lietuvos draugiškų santykių ratifikavimo dokumentą ir 1932-ųjų

¹³ *Ten pat*, p. 12.

¹⁴ Už korespondencijos vertimą iš prancūzų kalbos dėkoju Danutei Verseckienei.

¹⁵ *Ten pat*, p. 590–591.

¹⁶ *Ten pat*, p. 258.

Turkijos ambasadoriaus Maskvoje akreditavimą. Ši dovana patvirtino gerus tarpusavio santykius, besitęsiančius daugiau nei aštuoniasdešimt metų. Be abejo, ši data yra simbolinė. V. Adamkui perduotų dokumentų kopijos saugomos Lietuvos nacionaliniame muziejuje (R-22598, R-22599). Dokumentai surašyti prancūzų kalba. Ratifikuodamas Draugystės sutartį A. Smetona rašė:

„Aš,

ANTANAS SMETONA,

Lietuvos Respublikos Prezidentas,

įsigilinęs ir susipažinęs su aptariama sutartimi, remdamasis Lietuvos Valstybės Konstitucijos 48 straipsniu, pareiškiu, kad jai priitariu, ją priimu, ratifikuoju ir Lietuvos Respublikos vardu pasižadu nelaužomai jos laikytis.

Tai patvirtindamas pasirašau šį raštą ir uždedu Respublikos antspaudą.

Surašyta tūkstantis devyni šimtai trisdešimt pirmų metų birželio mėnesio devintą dieną.

Kaunas /*Parašas*/“

Ilgą laiką buvo manoma, kad M. K. Atatiurko laiškas A. Smetonai taip pat yra saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje, tačiau po išsamaus patikrinimo jų aptikti nepavyko.

Išvados

Straipsnyje apžvelgiama Lietuvos ir Turkijos diplomatinė santykių raida XX a. pirmojoje pusėje. 1923 m. paskelbta Turkijos Respublika tęsė savo pirmtakės – Osmanų imperijos – užsienio politiką, nukreiptą į gerų santykių palaikymą su nepriklausoma Lietuvos Respublika. 1930 metais abi šalys pasirašė Draugystės sutartį, tai rodo gerus tarpusavio santykius. Turkija buvo viena iš šalių, nepripažinu-

sių 1940 metų Lietuvos aneksijos, ir viena iš pirmųjų pripažino atkur-
tą Lietuvos nepriklausomybę 1990-aisiais¹⁷.

Ketvirtąjį XX a. dešimtmetį draugiškų santykių palaikymą užti-
krino dviejų prezidentų – M. K. Atatiurko ir A. Smetonos – politika.
Tai patvirtina pasirašyti dokumentai, įsteigtos dviejų šalių atstovybės
ir keitimasis laiškais-telegramomis. Tiesiogine šių santykių liudytoja
galėtų būti ir tuometinė spauda, tad plėtojant temą taip pat vertėtų
apžvelgti Lietuvos ir Turkijos spaudą, kurioje galėtume aptikti drau-
giškų santykių ir abipusio susidomėjimo pėdsakų. Verta pastebėti,
kad šis darbas iškėlė naujų istorinių tarpvalstybinių santykių proble-
mų ir pateikė tolesnių tyrinėjimų gaires.

Priedai

1. Lietuvos ir Turkijos prezidentų korespondencija

Nr. 307

Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona Turkijos prezidentui J. E.
Gazi Kemaliui

Tel.

KAUNAS, 1933-10-28

Jūsų Ekscelencija, leiskite Jus nuoširdžiai pasveikinti Respublikos
paskelbimo dešimtųjų metinių ir Jūsų išrinkimo Respublikos Prezi-
dentu proga bei palinkėti Jūsų Ekscelencijai laimės ir Turkijos gero-
vės.

Lietuvos Prezidentas
ANTANAS SMETONA

Hakimiyeti Milliye. 1933, lapkričio 4, p. 1.

¹⁷Visockas, G. Turkija niekad nepripažino Lietuvos okupacijos. *XXI amžius*.
Krikščioniškos minties, kultūros ir visuomenės laikraštis. Nr. 52, 2009, liepos 8.
Prieiga per internetą: <http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2009/07/08/pasa_01.html>
[žiūrėta 2012 m. vasario 17 d.].

Nr. 308

Turkijos Prezidentas Gazi Mustafa Kemalio Lietuvos Prezidentui
J. E. Antanui Smetonai

Tel. ANKARA, 1933-11-01

Nuoširdžiai dėkoju už Jūsų Ekscelencijos sveikinimo telegramą ir
tuo pačiu linkiu Jums laimės ir Lietuvos gerovės.

GAZI M. KEMAL

Hakimiyeti Milliye. 1933, lapkričio 4, p. 1.

Nr. 311

Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona Turkijos Prezidentui J. E.
Gazi Kemaliumi

Tel. 1935-02-23*

Esu giliai sujaudintas ir noriu savo ir Lietuvos vardu padėkoti Jūsų
Ekscelencijai už palinkėjimus ir sveikinimus, išsakytus Lietuvos ne-
priklausomybės paskelbimo metinių proga.**

ANTANAS SMETONA

Ayin Tarihi. Ankara, 1935, kovo mėn., Nr. 15, p. 89.

* B. N. Šimširo pastaba: „Telegramos įteikimo data agentūrai; išsiuntimo
data gali būti kita“.

** B. N. Šimširo pastaba: „*Ayin Tarihi* randame informacijos apie tai, kad
1936 m. vasario 20 d. Atatiurkas Lietuvos Prezidentui Antanui Smetonai iš-
siuntė sveikinimo telegramą Lietuvos nepriklausomybės metinių proga ir į
minėtą telegramą iš Jo Ekscelencijos (Antano Smetonos – *G. M. pastaba*)
buvo gauta padėkos telegrama“ (*Ayin Tarihi*. Ankara, 1936, kovo mėn., Nr.
27, p. 42).

Nr. 312

Turkijos Prezidentas Kemalıs Atatiurkas Lietuvos Prezidentui J. E. Antanui Smetonai

1935-03-02

Didžiai brangus Drauge, 1935 m. kovo 1 d. Ankaroje Turkijos Parlamento susirinkimo metu vienbalsiai buvau išrinktas Turkijos Respublikos Prezidentu ketvirtajai kadencijai ir pagal Konstituciją, suteikiančią man nepaprastuosius įgaliojimus einant vadovaujančias pareigas, noriu Jūsų Ekscelenciją užtikrinti, kad kiekvienu tinkamu momentu dėsiu visas pastangas plėtoti draugiškus santykius tarp Turkijos ir Jūsų šalies, užtikrindamas šių santykių tęstinumą ir jų stiprinimą. Manau, kad tokių santykių palaikymas yra abipusiai naudingas mūsų tautoms. Užtikrinu Jus, kad jaučiuosi laimingas sulaukdamas Jūsų brangaus pritarimo ir palaikymo šiuo klausimu. Didžiai brangus Drauge, užtikrinu Jūsų Ekscelenciją dėl savo jausmų ir kartu linkiu Jūsų Ekscelencijai laimės, o Jūsų tautai – gerovės ir geros kloties.

Surašyta Ankaroje, tūkstantis devyni šimtai trisdešimt penktų metų kovo mėnesio antrą dieną.

K. ATATÜRK /Parašas/
Užsienio reikalų ministras
Dr. Rüştü Aras

Nr. 313

D. B. A.*

(Vertimas)**

Antanas Smetona, Lietuvos Respublikos Prezidentas, Jo Ekscelencijai ponui Kemaliui Atatiurkui, Turkijos Respublikos Prezidentui

Didžiai brangus Drauge,

su nepaprastai dideliu malonumu perskaičiau laišką, kuriame Jūsų Ekscelencija man pranešėte, kad 1935 m. kovo 1 dieną Ankaroje Turkijos Parlamentas Jus perrinko Turkijos Respublikos Prezidentu ketvirtajai kadencijai ir pagal Turkijos Respublikos Konstituciją Jums suteikė įgaliojimus eiti vadovaujančias pareigas.

Man asmeniškai malonu sužinoti, kad Jūsų Ekscelencija nusprendė toliau vystyti puikius draugiškus santykius, taip sėkmingai susiklosčiusius tarp mūsų dviejų šalių, ir aš noriu Jus užtikrinti, kad viena iš mano pagrindinių pareigų – dėti visas pastangas šių santykių palaikymui.

Nuoširdžiai dėkoju Jūsų Ekscelencijai už širdingus linkėjimus Lietuvai gerovės ir asmeninės laimės man ir skubu Jums pareikšti savo nuoširdžiausius sveikinimus Jūsų išrinkimo į Turkijos Respublikos Prezidento postą proga.

Didžiai brangus Drauge, naudodamasis proga siunčiu Jums širdingiausius sveikinimus ir linkiu Turkijos Respublikai gerovės ir asmeninės laimės Jums.

Kaunas, 1935 m. liepos 27 d. /Pasirašė/ A. SMETONA

/Patvirtino/ Lozoraitis

* Užsienio reikalų ministerijos archyvas

** Iš prancūzų kalbos vertė Danutė Verseckienė

2. Lietuvos Respublikos Prezidento Antano Smetonos pasirašytas skiriamasis raštas Jurgiuui Baltrušaičiui (LNM signatūra R-22598)

*Antanas Smetona,
Président de la République de Lithuanie,
à Son Excellence Monsieur
Spazi Mustapha Kemal,
Président de la République Turque*

Chez et Grand Ami, Animé du désir de maintenir et de resserrer de plus en plus les relations amicales qui existent entre la Lithuanie et la Turquie, J'ai jugé bon et utile d'accréditer auprès de Votre Excellence, en qualité d'Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de la République de Lithuanie, à Ankara,

Monsieur Jurgis Baltrušaitis,

Ministre Plénipotentiaire de Lithuanie à Moscou,

Persuadé que Monsieur Baltrušaitis mettra tout son soin à s'acquitter de sa mission de façon à obtenir la confiance de Votre Excellence et à mériter ainsi Mon approbation, Je prie Votre Excellence de l'accueillir avec bienveillance et d'ajouter foi et créance à toutes les communications qu'il aura l'honneur de Lui adresser au nom du Gouvernement lithuanien.

Je suis heureux de saisir cette occasion pour exprimer à Votre Excellence l'assurance de Ma très haute estime et de Ma sincère amitié et les vœux que Je forme, Chez et Grand Ami, pour la prospérité de la Turquie.

Fait à Kaunas, le 6 mai 1932.

A. Smetona

Kaunas.

(Vertimas)*

Lietuvos Respublikos Prezidentas

Antanas Smetona

Jo Ekscelencijai ponui

Gazi Mustafai Kemaliui,

Turkijos Respublikos Prezidentui

Didžiai brangus Drauge, norėdamas išlaikyti ir dar labiau stiprinti draugiškus ryšius tarp Lietuvos ir Turkijos, manau, kad bus naudinga šalia Jūsų Ekscelencijos akredituoti Lietuvos Respublikos nepaprastąją ir įgaliojamą ministrą Ankaroje (ambasadorių),

poną Jurgį Baltrušaitį,

Lietuvos Respublikos įgaliojamą ministrą (ambasadorių) Maskvoje.

Būdamas įsitikinęs, kad ponas Baltrušaitis dės visas pastangas siekdamas kuo geriau atlikti savo misiją, įgyti Jūsų Ekscelencijos pasitikėjimą ir taip nusipelninti mano palaikymą, prašau Jūsų Ekscelencijos jį palankiai sutikti ir patikėti visais pranešimais, kuriuos jis turės garbės Lietuvos Vyriausybės vardu Jums perduoti.

Didžiai brangus Drauge, esu laimingas galėdamas pasinaudoti šia proga ir išreikšti savo didelę pagarbą ir nuoširdžią draugystę Jūsų Ekscelencijai ir palinkėti gerovės Turkijai.

Surašyta Kaune, 1932 m. gegužės 6 d. *Antanas Smetona*
Zamnius

* Iš prancūzų kalbos vertė Danutė Verseckienė

LITHUANIAN AND TURKISH HISTORICAL RELATIONS: LETTERS OF MUSTAFA KEMAL ATATÜRK AND THE PRESIDENT OF LITHUANIA ANTANAS SMETONA

GALINA MIŠKINIENĖ

Summary

Keywords: Lithuania; Turkey; diplomatic relations; Mustafa Kemal Atatürk; Antanas Smetona; Jurgis Baltrušaitis.

Diplomatic relationship between Ottoman Empire and Grand Duchy of Lithuania were long-lasting. These well-disposed relations were continued after the declaration of the independence (Lithuania in 1919, Turkey in 1923). Diplomatic relationship between Turkey and Lithuania originated in 1930 after signing the Pact of Friendship (It was signed in Moscow). Turkey did not acknowledge the occupation of Baltic States in 1944.

The President of Lithuanian Valdas Adamkus arrived on the official visit to Turkey in 2006. He got a present from the President of Turkey Ahmet Necdet Sezer on 21st of June, 2006. It was copies of letters, which were written by the President of Lithuania Antanas Smetona

(he was the President of Lithuania from 1919 to 1920 and from 1926 to 1944) to the first President of Turkey Mustafa Kemal Atatürk (known as father of Turks). Sezer presented copies of correspondences, which had huge historical value, in the face of officers and journalists. These copies were – the ratification of comradeship between Turkey and Lithuania of 1930 and the document of accreditation of Turkish ambassador in Moscow of 1932. This symbolic present represented long-lasting well-disposed relationship, which lasted almost a century.

This report describes diplomatic relationship between Lithuania and Turkey. Also it presents letters of the presidents of both countries.

Įteikta 2012 m. balandžio 15 d.